

5. Ковешніков В. Г. Проблема соціальної адаптації іноземних студентів в Луганському державному медичному університеті в сучасних умовах / В. Г. Ковешніков // Особливості організації навчально-виховного процесу зі студентами-іноземцями у медичному вузі: матеріали доповідей навчально-методичної конференції. – Полтава, 2003. – С. 102–106.
6. Порох Д. О. Соціокультурна адаптація як складник адаптації іноземних студентів до навчання у вищому закладі освіти / Д. О. Порох // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – Луганськ, 2010. – №3. – С. 47–53.

**Формування комунікативних компетенцій студентів
інтернаціональних груп при вивченні дисциплін
природничо-наукової та професійної підготовки**

Волосяк М.А.

Харківський національний автомобільно-дорожній університет

м. Харків, Україна

e-mail: marina_volosyuk@ukr.net

Розвиток академічної мобільності в сучасному світі зробив особливо актуальною проблему формування мультимовного полікультурного академічного середовища в університетах.

Метою навчання дисциплінам природничо-наукового блоку є формування фундаментальних знань, умінь і навичок, що забезпечують міцне й свідоме оволодіння студентами-іноземцями курсами математики, фізики, хімії, креслення тощо у системі вищої освіти. В результаті вивчення цих дисциплін студент повинен засвоїти їх обчислювальний апарат, методи доказів і обґрунтувань рішень, ідеальні поняття й абстрактні структури.

Викладачам, які проводять заняття в інтернаціональних групах, варто звертати особливу увагу на забезпечення не лише умінь і навичок студентів з відповідної дисципліни, але й на формування лексичної й термінологічної бази студентів-іноземців в україномовних (російськомовних) потоках (особливо на молодших курсах), необхідної їм при вивченні природничо-наукових, професійних та практичних блоків дисциплін і при продовженні навчання на наступних курсах. У випадку іноземних студентів проблема не тільки у формуванні предметних компетенцій, але й у необхідності розвитку їхніх лексичних навичок і вмінь, удосконалення української (російської) мови до рівня максимально наближеного до рівня носіїв мови, вивчення стійких

математичних та інших мовних конструкцій. Студенти-іноземці повинні читати й розуміти прочитане, сприймати на слух предметну інформацію, коментувати розв'язання завдань і докази, викладати свої думки, використовуючи специфічну природничо-наукову (математичну, фізичну та ін.) термінологію.

Традиційно мовна діяльність підрозділяється на 4 види: аудіювання (усна форма, сприйняття), мовлення (усна форма, відтворення), читання (письмова форма, сприйняття), письмова мова (письмова форма, відтворення). У рамках будь-якої теми лексико-граматичний матеріал повинен бути представлений у всіх видах мовленевої діяльності. Формування комунікативно значущих умінь і навичок здійснюється за допомогою серії спеціальних вправ, у яких наявний лексико-граматичний матеріал, що вивчається за тією або іншою темою. Відбір лексичного й граматичного мінімуму, послідовність викладення матеріалу визначається ступенем його необхідності для рішення того або іншого комунікативного завдання.

Викладення навчального матеріалу дисциплін природничо-наукового блоку у вузі (особливо – технічному) повинне бути скоординоване із програмами вивчення суміжних дисциплін і адаптоване з урахуванням поетапного оволодіння студентами-іноземцями лексикою й конструкціями наукового стилю мовлення. При відборі навчального матеріалу (як лекційного, так і для практичних та лабораторних занять) необхідно враховувати рівень попередньої підготовки студентів і їхню спеціалізацію, рівень володіння певним обсягом наукової термінології й частотними лексико-граматичними конструкціями, характерними для мови математики, фізики і т. ін. При використанні міждисциплінарних зв'язків варто виявляти спільні лексичні конструкції й використовувати їх для нарощування й активування термінологічного запасу. Доцільна попередня робота з термінами, розбір визначень, робота з прикладами. Вправи, пропоновані іноземним студентам, повинні обов'язково містити алгоритми керування (систему завдань зі

зворотним зв'язком) і алгоритми функціонування (зразки предметних і мовних дій).

Для формування в іноземних студентів мовної компетенції в обсязі, що забезпечує можливість здійснення учбово-професійної діяльності українською (російською) мовою, викладачу доцільно дотримуватися концентричного принципу в наданні матеріалу. Концентр – це відрізок навчального процесу, протягом якого студенти повинні оволодіти певним комплексом граматичних структур і лексичних одиниць, поданих (і застосовуваних) у типових ситуаціях спілкування. Навчальний матеріал відбирається у відповідності з наступними принципами навчання: усвідомленість, комунікативність, усне випередження, ситуативно-тематичне подання матеріалу, апроксимація іншомовної діяльності (тобто допущення деяких помилок у мові, що не порушує комунікацію), наочність, концентрація навчальних годин. Обсяг навчального матеріалу повинен бути суворо обмежений. Відбір матеріалу варто здійснювати за принципом введення самої необхідної лексики й граматичних конструкцій з перспективою на подальше розширення й поглиблення знань з даної теми, ставлячи акцент на циклічність подачі матеріалу (повторення й поглиблення матеріалу даної теми при вивченні нових тем курсу). Матеріал має бути розташований за ступенем його зростаючої складності в змістовному плані й у плані лексико-граматичного наповнення, з урахуванням вимог до рівня володіння видами мовної діяльності. Презентацію нових лексичних одиниць доцільно здійснювати або тлумаченням з використанням уже відомих синонімів, моделей, конструкцій, або перекладом на мову-посередник.

Прищеплювання іноземним студентам уміння узагальнювати й систематизувати поняття є однією з головних задач, поставлених перед викладачем. Доцільно надавати предметний і мовний матеріал занять у вигляді таблиць і схем, що сприяє наочності, систематизації й, відповідно, кращому сприйняттю й засвоєнню. Заняття повинні мати комунікативну спрямованість, що пов'язане з необхідністю мотивації: іноземному студенту необхідні якесь

мета, мотив, проблема, які йому цікаві. Із цією метою студентам варто пропонувати різноманітні завдання, які дозволяють задіяти всі види мовної діяльності в навчанні й сприяють розвитку професійних навичок, що реалізуються на нерідній для студента мові.

Дидактичне структурування навчального матеріалу у вигляді опорних сигналів, структурно-логічних схем, алгоритмів сприяє засвоєнню первинних понять на репродуктивному рівні й формує з кожного предмета «ядро знань».

Необхідна переорієнтація з вербальних засобів подачі навчального матеріалу на візуальні засоби, тобто доцільно створювати, наприклад, мультимедійні лекційні курси. При цьому треба основний наголос робити на наочність побудов і точність текстових формулювань.

Використання інформаційних акумулятивно-адаптаційних технологій (ААТ) дозволяє оптимально згорнути й сконцентрувати інформацію, а потім презентувати її студентам в адаптованому варіанті. Вони виконують опорну функцію для формування висловлювання на основі досліджуваних моделей, допомагають перебороти мовний бар'єр. Сприйняття лекцій також полегшується наочними текстами, створеними на основі ААТ за принципом мінімізації навчального матеріалу.

Отже, у випадку наявності в академічній групі інтернаціонального контингенту студентів, для якого характерні істотні розходження у вихідному рівні знань, труднощі навчання нерідною мовою в нерідному соціокультурному середовищі та інші комунікативні проблеми, основними принципами організації навчально-методичної діяльності викладача є: комунікативно-практична спрямованість навчання, функціональний підхід (наближення навчальної діяльності до природних умов спілкування), поетапність і циклічність навчання, модульність, індивідуалізація навчання, інтеграція всіх видів мовленевої діяльності й формування вмінь продуктивної й репродуктивної діяльності, індивідуальна швидкість просування, доступність, використання лінгвістичних та предметних узагальнень, сполучення наочності

й алгоритмічності, обов'язковий поетапний контроль, реалізація принципу єдності теорії й практики, застосування діяльнісного підходу у навчанні, активність використання мови навчання.

Література:

1. Китайгородская Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам: теория и практика / Г.А. Китайгородская. – М. : Русский язык, 1992. – 277 с.
2. Леонтьев А.А. Педагогическое общение / А.А. Леонтьев. – М. : 1996. – 96 с.
3. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному / под ред. А.Н. Щукина. – М., 2003. – 305 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К. : Ленвіг, 2003. – 125 с.
5. Сурыгин А.И. Основы теории обучения на неродном для учащихся языке / А.И. Сурыгин. – СПб. : Златоуст, 2000. – 230 с.

Проблеми вдосконалення взаємодії середніх і вищих освітніх установ

Волосяк М.А., Проценко О.М.

*Харківський національний автомобільно-дорожній університет;
Харківський національний університет будівництва та архітектури
м. Харків, Україна
e-mail: marina_volosyuk@ukr.net*

Встановлення ефективної взаємодії середніх і вищих освітніх установ є важливим етапом розвитку і вдосконалення системи безперервної освіти. Перехід учнів із загальноосвітньої школи у вищу для здобуття професійної освіти є важливим життєвим етапом. Успішна адаптація учнів на цій стадії визначає майбутнє молодих фахівців і, відповідно, впливає на розвиток суспільства вцілому. Отже, актуальною проблемою цієї стадії розвитку особистості є забезпечення спадкоємності і інтеграції загальної і професійної освіти.

Проблема переходу «школа – ВНЗ», його раціональне полегшення сьогодні розглядається з різних точок зору. В розрахунок беруться методичні, правові, соціальні і інші орієнтири.

Розвиток наукоємних галузей промисловості, заснованих на використанні новітніх інформаційних технологій, неможливий без фахівців, здатних до постійного самонавчання, саморозвитку і активної адаптації до швидкозмінних умов професійного середовища. Раніше, в умовах розподільної системи,